

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

645

B. Luiten

Gemeente en homofiel

MEDITATIEF, —

648

J. Glas

Een zeldzaam doorkijkje

ACHTERGRONDEN

649

G.J. van Middelkoop

God woont bij mensen

KERK EN MUZIEK

656

J. Smelik

De cantorij van de
Theologische Universiteit
op CDEVANGELISATIE
EN ZENDING

657

A.S. van der Lugt

Bidden christenen en
moslims tot dezelfde God? 1*en verder...*

Boekbespreking

Meegelezen

Uit de kerken

GEMEENTE EN HOMOFIEL

In twee voorgaande artikelen heb ik geprobeerd enkele uitgangspunten te formuleren voor een Schriftuurlijke visie op homoseksualiteit.

*Uitgangspunten, niet minder en niet meer. Een goed uitgangspunt is veel, maar **als je er niet iets mee doet is het net een solide auto waarin je niet rijdt. Daarom zou ik het zeer betreuren, wanneer nu 98% van de gemeente achterover zou gaan hangen in een luie stoel met de gedachte, dat het allemaal weer duidelijk gezegd is en dat de homofiel weet waaraan hij zich te houden heeft. Als dat het resultaat zou zijn, had ik liever niets geschreven,***

Want we hebben juist gezien, dat we zo heel veel *gemeenschappelijk* hebben in Christus, aan genade en strijd, wedergeboorte en zelfverloochening. Met de bedoeling, dat wij dit *zullen* delen met elkaar, en dat we over en weer dezelfde inzet zullen zien.

Niet alleen

God sprak: 'Het is niet goed, dat de *mens* alleen zij'. Dat woord is waar, nog steeds. Ai klinkt het nu

in een wereld waarin je om Christus' wil toch wel eens mensen moet prijsgeven. Dat kan zelfs je eigen vader zijn, of je moeder, of je kind, of je broer, je zus, en vul maar aan: je vriend of je vriendin. In den beginne was dat zo niet: Gods liefdevolle omgang met ons omvatte meteen alle mensen. Nu moet je soms kiezen, tussen God en een mens, of tussen God en een zondige relatie. Dan komt het erop aan de goede keus te maken, hoe ingrijpend dat ook kan zijn, maar

God niet los te laten. Dat kan verdriet geven, maar ook nieuwe hoop: wie kiest **voor** Hem, ontvangt in principe **de band** terug met talloos veel mensen.

Nadrukkelijk belooft Jezus, dat je honderdvoudig **terug** ontvangt, voor alles en iedereen **die je nu** om Hem kwijtraakt. Dat ziet op de toekomst, uiteraard, maar nadrukkelijk óók op het heden! Hij zal het alleen-zijn doorbreken, door Zichzelf te geven, en door vele broeders en zusters om je heen te zetten.'

Hier komt de gemeente op een bijzondere wijze in beeld. Zeg maar, als een soort compensatie voor de mensen, de liefde en de waardering die je verliest wanneer je besluit Christus te volgen. Daarmee is de

verwachting gewekt, dat je in de **kerk** waardering en liefde zult ontvangen. Wordt die verwachting waar gemaakt, nu in het bijzonder in de richting van onze homofiele broeders en lesbische zusters?

Waardering?

Hier schrijnt nogal wat. Want soms is de waardering ver te zoeken. Dat begint al met **grove** aanduidingen, **waarvan** Tom Schilder een paar voorbeelden geeft. Terecht is hij daar verontwaardigd over.

Maar dat is het enige niet. Ook **zonder** een **negatief** woord te zeggen, kunnen mensen zeer denigrerend reageren. Daardoor kan wel degelijk een afwijzend klimaat **ontstaan**. We nemen een proef op de som: wat is de eerste gedachte die u krijgt bij het horen van het woord 'homo'?

Is die gedachte positief? **Prettig**? Belangstellend? Voelt u verbondenheid?

Of is de eerste reactie voorzichtig, afwerend, om eerst te kijken **wat** voor vlees je in de kuip hebt? U raadt het al: degenen die **onbev**angen reageren zijn met **een** kaarsje te **zoeken**. De rest wil **toch** liever eerst weten wat de homo in zijn seksuele leven wel of niet doet.

Is het dan vreemd dat deze broeders en zusters zich bij voorbaat bekeken en beoordeeld voelen?

Stel u voor, dat er **zo** naar u gekeken werd. Dat een ander bij kennis-making eerst zou **willen** weten **wat** u in bed doet en laat. Zou dat niet **genant** zijn?

Eigenlijk is dit alleen nog maar een kwestie van normale acceptatie.

Hier is de **waardering** nog niet eens in beeld, en die zal er op die manier ook niet komen.

Dit wordt een zaak **van grondig** anders gaan denken en kijken. Vanuit **de schepping mag** je **zeggen**, dat het **huwelijk tussen man en vrouw normaal is**. Maar evengoed is door de **zondeval** de homoseksualiteit een voorkomend **verschijnsel** geworden. Zodoende kun je het meemaken, dat een jongen en een **meisje verkering** krijgen. **Maar ook**, dat iemand zegt:

'ik ben homofiel'. Als deze personen, ondanks hun verschillende aanleg, op **dezelfde manier spontaan** worden aanvaard, kun je zeggen dat de weg openligt naar wederzijdse **waardering**.

Natuurlijk zal er in vertrouwde kring dan wel eens gevraagd worden, of de homofiel het in **zijn** seksuele leven kan **volhouden** een christen **te zijn**. Maar een soortgelijke vraag stellen wij op huisbezoek ook aan **jongelui** die verkering hebben. Daar is **niets** mis mee.

Terwijl daarmee dus niet **gezegd** is, dat wij in het algemeen **elkaar** vanuit die vraagstelling **mogen bekijken**. Een mens is meer dan zijn seksualiteit. Hij draagt Gods beeld.

Liefde?

We hebben gezien, dat een **seksuele** relatie **geen** voorwaarde is om te delen in de liefde. Wel is het een heel moeilijke **beperking**, wanneer je **weet** dat **je in** je homofiele liefde niet aan een seksuele relatie zult toekomen. **Daarom** zijn onze **homofiele** broeders en **zusters** dubbel **aangewezen** op het **functioneren** van de liefde in de gemeente. En laten **we** alsjeblieft Gods gebod niet breder gaan maken dan Hij zelf gesproken heeft.

God noemt het **schadelijk**, zo zagen wij, wanneer mannen met mannen seksuele omgang **hebben**. Maar betekent dat ook, dat ze niet van elkaar **mogen** houden? Natuurlijk **niet**. En **mogen** ze wel **naast elkaar** zitten in de kerk? En bij elkaar **staan** op het **kerkplein**? Ja, worden ze wel **eens samen** uitgenodigd, omdat bekend is dat **zij** vrienden zijn?

Het zijn **maar** simpele vragen. En toch wringt hier al zoveel. Hun **liefdegevoel** als **zodanig** **lijkt** soms **al aanstootgevend te zijn**. **Maar** dan wordt **toch**, in de **praktijk**, heel veel liefde verboden en onmogelijk gemaakt!

Ook om **deze** redenen **hebben** **homofielen** zich gegroepeerd ergens **aan** de rand van de **kerk**. Niet omdat ze **n**odig hun eigen gang **moesten** **gaan**, maar omdat ze zichzelf **overal** zagen zitten **en** **staan**, kritisch bekeken

KERNREDACTIE;
PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:
DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RUIJTER.

MEDEWERKERS:
J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:
W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8285
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 M te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:
Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:
f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten
f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (Zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de **betalingstermijn** (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah.
 Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:
Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

door honderden ogen, met het **stelli-**ge gevoel met hun liefde geen **enke-**le kant meer uit te **kunnen**.

Is dit niet **herkenbaar**? Terwijl God **één** weg blokkeert voor de homo-
fiel, naar de lichamelijke eenwor-
ding met iemand van hetzelfde ge-
slacht, werpen mensen hun belem-
meringen op alle wegen die de ho-
mofiele liefde kan gaan. Hand in
hand **lopen**, is dat gek? Naast el-
kaar **zitten** op de bank, belachelijk?
Een zoen, **weerzinwekkend**? El-
kaars **gezelschap** zoeken, verdacht?
En samenwonen dan?

Gedwongen alleen te wonen?

Als het huwelijk niet op je levens-
weg ligt, en je **weet** dat bij voor-
baat, betekent dat dan automatisch
dat je er altijd een eenpersoons
huishouden op na zult houden? De
gedachte alleen al maakt mensen
depressief. En wat **doorslaggevend**
is: **waar** vraagt God dat?

Zou het niet mogelijk zijn, **wan-**
neer homofielen tot de overtuiging
gekomen zijn dat **zij** om God wil-
len afzien van een **seksuele** relatie,
dat zij in dat kader komen tot een
vorm van samenwonen? In tal van
opzichten **kunnen** zij dan toch veel
voor elkaar betekenen.

Ds. R. ter Beek heeft hierover
mooi en verstandig geschreven, in
zijn brochure voor *Koinotés*². Niet
om er reclame voor te maken, want
het is geen gemakkelijke weg, en
het is **ook** niet voor iedereen. Maar
het is wel een weg die met **Gods**
hulp begaanbaar **kan** zijn, zelfs
waardevol. En daarom zeker **het**
noemen **waard**.

Integratie

Zonder werkelijke acceptatie, op-
rechte waardering en hartelijke lief-
de zal de homo **nooit** echt zijn
plaats in de gemeente kunnen inne-
men. Let wel: de gemeente die Je-
zus hem belooft o.a. als compensa-
tie **voor alles waar** hij in de liefde
niet aan toekomt.

Als de gemeente bereid is die hou-
ding aan te nemen, kunnen de ho-
mofielen wellicht **ook** enigszins uit

hun anonimiteit komen. Een **ambts-**
drager bijv. **kan** hen uitnodigen, **via**
het kerkblad of zo, om elkaar **eens**
te **ontmoeten**, met elkaar kennis te
maken, ervaringen uit te wisselen
en w meer. **Daarin** zou een zekere
regelmaat **kunnen** ontstaan. Niet
als een club naast of tegenover de
kerk. Maar **van begin af** aan met de
bedoeling: dit moet een gemengd
gezelschap worden.

Na **verloop** van **tijd** kan er **dan** een
ontmoeting zijn met andere gemeen-
tedelen erbij. **Nog** niet te veel waar-
schijnlijk, en zorgvuldig **persoonlijk**
uitgenodigd, **maar** toch! Een eerste
kans om **eindelijk** samen te delen
wat je als **christenen** te delen hebt!
Terwijl ieder zich **kan voorstellen**
hoeveel ijs er dan **nog verder gebro-**
ken **moet** worden.

Daar kun je **trouwens** in **denken** en
spreken **aan** meedoen ook zonder
dat je een **homofiel** bij name kent.
Persoonlijk ga ik er **bijvoorbeeld**
vanuit, dat in al mijn **catechisatie-**
groepen er eentje tussen zit die ho-
mo is. Dat zeg ik **ook hardop**, als
ze over verkering of homofilie wil-
len praten. Dat geeft meteen een an-
dere manier spreken. **Degene**, over
wie je het hebt, zit erbij. **Hij/zij**
hoort erbij!

Daarbij is het gebed voor de homo-
fiel broeder en de lesbische zuster
van groot belang. Dat hun leven
toch tot bloei mag komen, al lijkt
het soms een onbegaanbare woës-
tijn. **Maar** noemt u ze dan niet in
één adem met **overspel** en incest?
Want dat is heel wat anders.

En echte integratie zal blijken, wan-
neer je **dan** ook bidt voor jezelf. Is
het immers niet zo, dat wij **samen**
heel moeilijk de homoseksualiteit
kunnen hanteren? Als je dat ziet,
leer je af te denken in **zijn wij**.
Dan komt er verbondenheid, **God**
doet **ons** leven met en voor **elkaar**.

Steun

In één van de voorbereidende ge-
sprekken over deze h e l e n gaf
een homofiele broeder mij helder
te **zien**, hoe je verkeerd met gebo-
den kunt omgaan. Stel, je **zeft te-**
gen een arme: 'je mag niet stelen',

maar je doet ook niets aan zijn ar-
moede. Drijf je hem dan toch niet
in de **overtreding**?

Het voorbeeld is duidelijk. Het laat
treffend zien, hoe je **elkaars steun**
en hulp nodig hebt om Gods **gebo-**
den te houden. Als je **tegen** de ho-
moseksueel alleen maar te zeggen
zou hebben, dat 'het' **niet** mag,
houd dan liever je mond. Welk
recht van spreken heb je, als je in-
tussen **niet** wilt meedragen aan de
zwaarte van het gebod?

Dit betekent geen pleidooi voor me-
delijden. **Maar** veelmeer voor me-
de-strijden. Samen de christelijke
zelfverloochening serieus nemen,
elk **op** eigen manier, **maar** in duide-
lijke **verbondenheid**. Want stel je
voor, dat bijv. op hetero gebied
met groot gemak van **alles** zou ge-
beuren wat God **verboden** heeft, en
het **zou** oogluikend **worden** toege-
staan, **zou** daardoor de homo niet
veel motivatie ontnomen worden
om zijn reinheid te bewaren? En
niet alleen op seksueel **terrein**, de
strijd met je eigen vlees kom je **te-**
gen op alle **gebieden** van het leven.
Als we samen de **inspanning** niet
kunnen opbrengen om heilig te le-
ven, lukt het de homo in z'n eentje
waarschijnlijk **ook** niet. En het is te
begrijpen, dat **hij** dan boos wordt:
want dan wordt er gemeten met
twee **maten**, een **streng** maat **voor**
de homoseksualiteit en een soepele
maat voor alles daaromheen. Is het
voorstelbaar, dat het zo wel **eens**
wordt aangevoeld?

Dan gaat de arme toch stelen, al
weet **hij** dat het niet mag. Want hij
moet **toch** leven?

De vergelijking is duidelijk, **onze**
roeping ook. Daarom **kan** niemand
in slaap **vallen** op de geformuleerde
uitgangspunten. Trouwens, ze lig-
gen **ook** niet **lekker** zacht. Ze prikke-
len **juist** om wakker te worden.

Zie voor naschrift op dit artikel
de kadertekst **op** de volgende pag.

¹ Mar. 10 : 29.

² R. ter Beek, *Homofielen in de gemeente*.
Een pleidooi voor meeleven, uitgave Koino-
tès 1995. hoofdstuk 4.

EEN ZELDZAAM DOORKIJKJE

J. Glas

*...ik zie de hemelen geopend en de
Zoon des mensen staande aan
Gods rechterhand.*

Handelingen 7 : 55

Het zit ons niet mee

Als ik naar **mezelf** kijk, denk ik: het zit me niet mee. Ik geloof wel. Maar ik heb ook **mijn** twijfels. En als ik om me heen **kijk**, denk ik: het zit ons **ook** niet **mee**. We zijn wel kerken van **Jezus** Christus, maar om nou te zeggen dat ons alles er m goed voorstaat... **nee**.

Stefanus ook niet

Bijna tweeduizend jaar geleden. Stefanus zit het **ook** niet mee. Hij heeft alles en iedereen tegen zich. De Joden hebben Jezus gekruisigd. Stefanus is het volgende slachtoffer. Hij staat op het punt om **met** stenen te worden bekogeld. Stenen zijn er genoeg. Er is geen politiemacht op de been met schilden en helmen om **hem** tegen verwondingen te beschermen. Een woedende **volksmassa** **verdringt** zich eensgezind om hem heen. Het zal niet **lang** meer duren.

En de gemeente te Jeruzalem

De gemeente van Jeruzalem **krijgt** het **ook** nog moeilijk genoeg. De **volksoploop** tegen Stefanus slaat om in een zware vervolging van Christus' kerk. De gemeente wordt verwoest. De leden van de gemeente houden het niet meer uit en moeten vluchten. Waarheen? Ze zoeken voorlopig een veilig heenkomen in het Joodse land. **Saulus** is **naar** hen **op** zoek. Wat een haat. En wat **doet** hij zijn best.

Stefanus ziet nog wui

Maar Stefanus ziet **meer** dan **de** mensen om hem heen die popelen om hem te grijpen. Boven **hem**. Hij **staart** zich niet meer blind op de **woede om hem** heen, maar door **de** kracht: **van de heilige** Geest richt hij zijn blik naar de hemel. Wat hij dan ziet is een zeldzaam doorkijkje: een open hemel, God in al zijn glorie en Jezus... **staande** aan Gods rechterhand.

Op het moment dat **Stefanus** de **dood** ziet naderen, gaat degene die zich aan **Gods** rechterhand heeft gezet, staan! Het is net alsof Hij tot actie overgaat. Alsof Hij zijn hand heeft in het hele gebeuren. Alsof Hij nauwlettend **toeziet**, klaar om in te grijpen.

En wij begrijpen het

We lezen hoe Stefanus de dood vindt. **Ook** lezen we dat er **een** grote vervolging ontstaat tegen de **gemeente** te Jeruzalem en dat Saulus verschrikkelijk **tekeer** gaat. Het lijkt een aflopende zaak.

Nee, want verder lezen we: zij die moesten vluchten, trokken het (joodse) land door en intussen verkondigden zij het evangelie. En wij begrijpen het. Een vervolging moest hen uiteenjagen. De tegenslag moest hen zover brengen dat ze aan **hun** opdracht **gingen** denken die Christus **hun** voor zijn hemelvaart had meegegeven. Verder kunnen we lezen dat Saulus – het is niet te geloven – een ander mens wordt.

Wat Stefanus daarboven zag, **was een** bemoediging. En de **dood** die hij moest ondergaan, had grote gevolgen.

Het is niet afgelopen met de dood

M meditatief

van Stefanus want Jezus is erbij. Vanuit de hemel. En hoe!

Als ik naar de hemel kijk

Het zit ons niet mee. Als ik naar **mezelf** kijk, naar mijn geloof. En als ik om me heen kijk, **naar** de kerk **van Christus**. Daar word ik niet vrolijk van.

Maar als ik **naar boven** kijk – daar heb ik de kracht van de Geest voor nodig – w ik weet dat mijn Heiland en Heer daar is, dan denk ik: het mag de **kerk** van Christus niet meezitten vandaag, ik zit er niet mee.

Misschien hebben **we** het wel te goed net als toen in Jeruzalem. En **misschien zijn** we **onze** opdracht vergeten net als toen. Een doorkijkje kan wonderen doen.

Naschrift Kerkelijk Leven

Dit nummer van ons blad bevat het derde artikel in een serie waarin ds. B. Luiten zoekt naar een verantwoorde houding ten opzichte van homofilie.

De kernredactie kan geen medeverantwoordelijkheid dragen voor dit derde artikel. Na de eerste twee artikelen van ds. Luiten, waar zij graag achter staat, wil de kernredactie dit vervolg wel plaatsen als een discussie-bijdrage. Wij hebben echter vragen over de gedachte dat homofiele liefde – zonder seksuele activiteiten – een legitieme plaats mag ontvangen. En verder ook over de concrete punten die dr. Luiten noemt, waarin deze homofiele liefde vorm zou mogen krijgen. We vragen om af of hiermee niet de grens wordt overschreden tussen genegenheid, vriendschap en onderlinge christelijke liefde enerzijds en erotische liefde anderzijds, en of de Here dit goedkeurt.

Het pleidooi voor een liefdevolle benadering van homofiele broeders en zusters ondersteunen wij graag. We hopen dat een verdere discussie ertoe mag leiden, dat we samen op dit punt de wil van de Here mogen verstaan.

De kernredactie

meer zicht op het werk van de Heilige Geest

Wij geloven in de Heilige Geest. Maar wat **is** precies de inhoud **van** ons geloof in **Hem**? En welke voorstelling hebben we **van** wat Hij doet? Van zijn werken in de schepping en onderhouding van de wereld? En van zijn activiteiten in het **hart** en leven van ons, gelovigen? Door de Geest woont God in ons, lezen we in de Bijbel. Wat betekent dit en hoe moeten **we** ons dit voorstellen?

Als het u gaat zoals mij, is het niet zo makkelijk **een** helder antwoord te geven op deze vragen. En met veel andere dingen die we in de Bijbel lezen over wat de Geest in ons leven doet, **staat** het net zo. We geloven in de Heilige Geest. Maar **dat** geloof is vaak **maar** vaag en weinig concreet. **Voor** ons denken en beleven tekent de Geest zich onduidelijker af dan de Vader en de Zoon, zegt C.S. Lewis. Dat hangt samen met de aard van zijn werk; Hij is actief binnen in ons; in het verborgene dus.

Toch is het goed hier meer over te zeggen. Dat is belangrijk voor ons eigen geloofsleven. Wie doorleefd Christen is, leeft in verbondenheid met God. Een verbondenheid die door de Geest wordt geschapen en door zijn activiteiten voortdurend wordt versterkt.

Meer zicht op het werk van de Heilige Geest hebben we **ook** nodig om niet mee te waaien met allerlei vreemde winden. Er is bij de mensen vandaag veel belangstelling voor het geestelijke. Voor wat heet spiritualiteit. Maar niet alle geesten komen van God. Hoe interessant verschillende dingen ook zijn, ook vandaag worden we geroepen de geesten te beproeven. En je kunt natuurlijk met meer overtuiging nee zeggen, wanneer je ook positief kunt zeg-

gen wat je bijbelse geloof in de Heilige Geest inhoudt. Een gezonde christelijke spiritualiteit maakt je minder vatbaar voor verkeerde invloeden van buitenaf.

'Een huis om in te wonen'

'Een Gereformeerde leer van de Heilige Geest heeft zich vandaag te profileren temidden van een veelkleurige aandacht voor spiritualiteit', zei prof. dr. J.W. Maris bij de presentatie van het boek 'Gegrond geloof' in oktober 1996.

'Juist een Gereformeerde leer van de Heilige Geest is door haar bijbelse katholiciteit een theologisch huis om als mens spiritueel voluit en ruimschoots te wonen. Daar is de ruimte van de mens voor het aangezicht van zijn Schepper. Daar is de liefde van de Vader in de Zoon; daar is de genade in de verzoening van de schuld. Daar is het bestemd zijn voor een volmaakt perspectief in de dienst van God. In een Gereformeerde pneumatologie (leer van de Heilige Geest) wordt geen enkel stukje uit het grote geheel van de bijbelse boodschap geamputeerd. Heel de Schrift resonneert mee als kennis van de Drieënige God. Het **werk** van de Heilige Geest is vooral gericht op het heil van de mens. Er is een innige samenhang tussen het werk van de Geest en het werk van Christus. Buiten Christus om kan zelfs niet eens gesproken worden over de Geest. De volheid van de Geest is geen andere volheid dan die van de volheid van de kennis van Christus.' ¹

Versterking van ons geloof

Deze fraaie woorden van Maris lij-

ken mij zeer terecht, zowel theologisch als voor wat betreft ons geloofsleven.

Allerlei nieuwe vormen van spiritualiteit trekken de aandacht, ook van Gereformeerde Christenen. Maris noemt New Age en allerlei vormen van scheppingsmystiek. Maar ook de opvattingen in Pinksterkringen en charismatische bewegingen kunnen je boeien. Met hun interesse in extatische ervaringen en met gedachten over een tweede zegen als vrucht van de doop met de Heilige Geest, *horbreken zij* echter de *geloofsstructuur die eigen is aan het werk van de Geest van God*, zoals Maris dat formuleerde.

Die nieuwe vormen van spiritualiteit vragen om een theologische doorlichting die zijn startpunt neemt in een Gereformeerde visie op het werk van de Heilige Geest. In een tijd waar zoveel naar voren wordt gebracht dat tekort doet aan de bijbelse katholiciteit, zou een nadere explicitering en uitbouw van de Gereformeerde kijk op de Heilige Geest naar mijn idee heel welkom en belangrijk zijn.

In deze theologische bezinning **moet** het dan niet in de eerste plaats gaan om een nadere explicitering **van** de leér. De bezinning is vooral nodig om het gereformeerde geloven te versterken. Met een variatie op Maris zou ik dan ook liever zeggen, dat juist het Gereformeerde geloóf in de Heilige Geest (en niet zozeer de Iéér van) door haar bijbelse katholiciteit een huis is om als gelovig mens spiritueel voluit en ruimschoots in te wonen (dus niet alleen theologisch, maar op het **diepere** niveau van onze existentie).

Levende werkelijkheid

Het geloof in de Heilige Geest en Zijn werk in **ons** leven is vaak maar **vaag** en weinig concreet. En **naarmate ons** positieve geloof minder reëel lijkt, zijn **we** vatbaarder **voor** invloeden **van** buitenaf, die op gespannen voet staan met het grote geheel van de bijbelse boodschap. We geloven in de **Drieëenheid**.

Maar we beleven dat geloof **vaak** als een leerstuk, dat – mals iemand dat uitdrukte – 'vervluchtigd is naar boven toe'. Het is niet verbonden **met** levende ervaringen. Toch **gaat** het in het dogma van de Drieëenheid om ons en om **mijn** leven. Doorleefd Christen-zijn is leven in verbondenheid met de Vader door de **Geest**.²

Het dogma 'is geen afgetrokken, dorre leer, maar levenswaarheid, die in de historie is gegrond en voor het leven is bestemd', zo zei **Herman Bavinck**.³

Maar dat besef raken we kwijt, als **dogma's** verworden **tot** zaken waar je **zéker van bent**. Je **bent er** dan niet **dánkbaar voor**, of **verwónderd** over. Je hebt er geen eerbied voor, omdat zij verwijzen naar het **myste-rie** – nee, je bent er **zéker van**. Als er iets rampzalig is voor de beleving **van** het **geloof** in de laatste **eeuw**, dan is het wel, dat wij dogma's zijn **gaan** zien als 'oplossingen van een probleem', terwijl het in werkelijkheid 'formuleringen van het mysterie' zijn.⁴

Ons geloof in de **Drieëenheid** is geen stukje geloofstheorie, **waar** je eigenlijk niet zoveel mee doet. Het is het geloven in een **mysterie**, dat heel bepalend is voor de werkelijkheid van **ons** christelijk leven. In het middelpunt van heel ons **Christen-zijn** **staat** het **grote** mysterie **van** de Incarnatie: God is boven ons, met ons en in **ons**.⁵

God woont in ons

Door de Heilige Geest woont God in ons. Voor **ons** denken en **beleven** tekent Hij Zich onduidelijker

af dan de Vader en de Zoon. Dat moet haast wel zo zijn, zei C.S. Lewis, omdat wij niet gewend **zijn** naar Hem **op** te zien: **Hij** doet Zijn werk altijd binnen in ons. Aan God de Vader denken we als iemand buiten ons, ver boven ons en tegenover ons. Aan God de **Zoon** als iemand die naast ons staat. Zo moeten **we** aan God de Heilige Geest denken als iemand binnen in **ons** of achter ons.

Deze Geest van liefde is van eeuwigheid af **een** liefde tussen de Vader en de Zoon. En christelijk geloven betekent, dat wij **deel krijgen** aan die liefde doordat wij getrokken worden in het leven van de **Drieënige** God, Die niet maar op betere momenten zich incidenteel met ons leven inlaat, maar permanent bij ons **kant wónen**.⁶

Over die werkelijkheid van het wonen van God bij **Zijn** kinderen kunnen we fascinerend dingen lezen bij oudere en meer moderne **christelijke** auteurs. In het **vervolg** besteden we aandacht aan Augustinus van Hippo en Cyrillus van Jeruzalem. Daarna aan C.S. Lewis, **K(eimpe) Dijk en G. van den Brink**. Ook waar zij niet altijd op Gereformeerd spoor denken, kunnen de gedachten die zij **ontwikkel**en voor ons **fungeren** als oog-openers. En ons inspireren tot een verdere doordenking en **explicitering** van een bijbels **katholieke** Gereformeerde kijk op de Heilige Geest en Zijn werk, die van betekenis is voor het dagelijks geloofsleven in de tijd waarin wij leven.

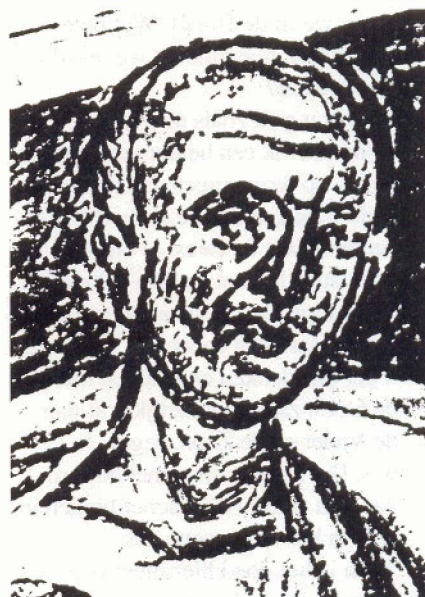
Augustinus: HOE IS GOD AANWEZIG?

In het jaar 407 na Christus schreef bisschop **Augustinus** een brief aan een zekere **Dardanus**, stadhouder van de provincie **Gallia**. Deze bestuurder had hem een paar vragen gesteld over de **aanwezigheid van**

God in het leven van de gelovigen. De antwoordbrief (*Epistula* 187) van Augustinus is de moeite **waard**. In het volgende geef ik de **hoofdzaken weer**.

God is overal aanwezig

In de eerste plaats: **God** is **overal aanwezig**; in Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij, zo **zei** Paulus in Athene (Hand. 17 : 28). God is in **alle dingen**. Hij vervult hemel en aarde (Jer. 23 : 24). Machtig reikt **Zijn** Wijsheid van het ene eind tot het andere (Wijsheid 8 : 1).

De Geest van de **HERE** heeft de hele wereld vervuld (Wijsheid 1 : 7). **Daarom vraagt Psalm 139: Waar zal ik heengaan zodat ik buiten bereik van Uw Geest k m**, en **waarheen zal ik vluchten zodat U mij niet meer ziet?**

God doordringt alle dingen als de scheppende en dragende kracht, die de wereld regeert en in stand houdt.

God wóont alleen bij de gelovigen

God is dus overal geheel aanwezig. Maar **wonen** doet Hij niet in iederen. Niet tegen iedereen kan ge-

zegt worden wat Paulus tegen de gelovigen in Korinthe zei: Weet u niet dat u de tempel van God bent en dat de Geest van **God** in u woont? (1 Kor. 3 : 16)

Over Gods aanwezigheid kun je dus op twee manieren spreken: **Hij** is wel overal doordat Zijn godheid overal aanwezig is, maar **Hij** woont niet overal met Zijn genade. Hij die overal **is**, **woont** niet in **allen**.

Vervolgens: er is ook verschil in de **máte** waarin Hij in de gelovigen woont. Elisa vroeg om **twee** delen van de geest van Elia. En onder de heiligen zijn **sommigen** heiliger dan anderen, doordat God meer **overvloedig** in hen woont.

God woont ook in **kleine** kinderen, die nog te **klein** zijn om Hem te kennen, maar die toch geheiligd zijn door het sacrament van Christus en herboren door de Heilige Geest. De Geest **van** God woont in gedoopte kinderen, ook al weten zij het niet. En dat dit bij kinderen zo is, moeten **we** **maar** niet vreemd vinden, want hetzelfde komt **ook** bij **ouderen** wel **voor**. De apostel **zegt** immers tegen sommige **ouderen** in de gemeente: weet u niet dat u de tempel van God bent en dat de Geest van God in u woont? Over zulke mensen had **hij** even eerder gezegd: een natuurlijk mens begrijpt niet de dingen die van de Geest van God zijn (1 Kor. 2 : 14). Hij noemt ook hen kleine kinderen, niet naar hun lichamelijke, maar naar hun geestelijke leeftijd (1 Kor. 3 : 1-2). Met hun verstand zagen zij dus de Heilige Geest niet die in hen woonde. En **hoewel** de Heilige Geest in hen woonde, waren **ze** **nog** steeds natuurlijk, en nog niet geestelijk, omdat ze nog niet in staat waren de Heilige Geest met **hun** verstand te zien als iemand die bij hen woonde.

Wij worden Gods tempel

Waarom wordt er gezegd, &t Hij **ook** in dergelijke **mensen** woont? Omdat Hij op een verborgen manier eraan werkt dat zij een tempel

van Hem **zijn**. En dat voltooit Hij in hen als zij **voortdurend** verder **komen**. In de stervelingen, in wie Hij nu woont, is Hij bezig met het bouwen aan Zijn inwoning. En Hij voltooit dat niet in dit leven, maar in **een** ander leven-na dit leven.

Wij **zijn** nu **wél** herboren **door** **water** en Geest, maar nog steeds blijven wij in dit menselijk leven, dat volgens Job (7 : 1) een beproeving is op aarde. En ook **de** kerk toont nog heel wat smetten, **waarom** zij bidt: vergeef **ons** onze schulden.

Dagelijkse vernieuwing

De mensen in wie **God woont**, maken **wel** vorderingen, doordat ze van dag tot dag vernieuwd worden. God **maakt** hen **steeds meer** rechtvaardig. Hij hoort hen als zij bidden. **Hij** reinigt hen als zij **hun** zonden belijden. En dat **alles om** Zich een smetteloze tempel te maken voor de eeuwigheid. **Hij** woont in hen die Hij volgens Zijn voornemen geroepen heeft en die Hij heeft opgenomen om hen te rechtvaardigen en te verheerlijken. En dat ook **al** voordat zij **Zijn** onlichamelijke natuur **kunnen** kennen. Trouwens, **ook hij** die **de meeste** vorderingen heeft gemaakt, kan die natuur **in** dit leven nog maar ten dele kennen. Nog niet 'oog in oog', maar indirect, via een wazige spiegel. Velen, in wie God woont, **komen** echter in dit leven **niet** tot zo'n geestelijke volwassenheid. Maar God, Die in hen woont, zal dat wat zij aan inzicht hier misten, na dit leven volmaken, omdat zij de eenheid met Christus' lichaam en de gemeenschap met de tempel van God hebben bewaard door vast te houden aan het **geloof dat** klein en groot in de **kerk gemeenschappel**ijk hebben.

De mensen in wie God woont, maakt Hij (samen) tot een heerlijke tempel of (eik voor **zich**) tempels **van Hem**, doordat Hij hen redt uit de macht van de **duisternis** en overbrengt naar het rijk van Zijn Zoon

Die Hij **liefhoeft** (Kol. 1 : 13). Als levende stenen worden zij opgebouwd tot **een** geestelijk huis (1 Petr. 2 : 5). Zij zijn de tempel van de levende God, zoals God heeft gezegd: Ik zal onder hen wonen en wandelen; en Ik zal hun God zijn en zij zullen een volk voor Mij zijn.

Dynamische groei

Tot zover de brief **die Augustinus** schreef aan stadhouder **Dardanus**. Dezelfde gedachten komen we **ook** op andere plaatsen in zijn **werk** tegen.

Augustinus ziet het leven op aarde als een leven van strijd en **onrust**. **Van** verder komen en terugvallen. Een leven waarin de **mens** te **wor**stelen heeft, **ook** met zichzelf. En waarin hij **ook** hunkert naar een rust, waarop hij **hópen** mag. Dit uitzicht brengt een **spánning** in het leven **van** de mens.

De mens verkeert dus niet in een statische toestand, maar in een **pro**ces van wording, van een groeien naar een doel.

God komt wonen in ons hart

Als gelovige mensen ervaren **we** zonde en genade. De zonde voert ons **naar** omlaag, de genade naar omhoog. De genade schept **ruimte voor** God in ons leven. Ze maakt ons tot tempel van de levende God, Die in ons hart komt wonen. In preek 163 zegt **hij** het zo:

'De tempel van de levende God, dat zijn wij',

volgens de apostel Paulus. God heeft zelf gezegd:

'ik zal in hen wonen en met hen omgaan'...

Hij gaat **immers** met ons om, **aan** **wezig** door Zijn Majesteit, als **Hij** de ruimte aantreft **van** onze genegenheid. ...

Als wij dus voor God openstaan, gaat God met ons om:

maar van dat openstaan is **God** **zelf** de bewerker.

Als immers ruimte wordt gescha-
pen door de liefde die **van** geen
engheid weet, zorgt dan dat God
zich in ons die
ruimte schept, volgens het eigen
woord van Paulus:

'**Gods** liefde is in ons hart uitge-
stort door de Heilige
Geest die ons **werd geschon-**
ken' (Rom. 5 : 5).

Vanwege deze ruimte, zeg ik,
kan God met ons omgaan. ...
Let er eens op **wat er** gebeurt, als
men woningen **een** betere be-
stemming wil geven: deels wor-
den zij afgebroken en gesloopt,
deels worden zij voor een beter
gebruik ingericht; zo gaat het
ook met ons ...

De uitingen van de zelf-
zucht... zoals losbandigheid,
tweedrachten jaloersheid moe-
ten als **afgoden** worden gesloopt.
De ledematen van ons lichaam
moeten weer voor iets beters
gaan dienen...

Wij zijn werkers in dienst **van**
God, **en** nog is **Gods** tempel in
aanbouw.⁷

Liefde in onze harten uitgestort

In preek 23 lezen we:

'Wij zullen bij hem komen,' zegt
Christus, 'Ik en de Vader. ... Wij
zullen bij hem komen en onze in-
trek bij hem nemen' (Joh. 14 :
20)...

Als de liefde in onze harten is uit-
gestort en als **God** de liefde is,
dan kunt u dat rondwandelen van
God in ons al zien, al is het door
een nog w gering onderpand.
Want een onderpand hebben wij
gekregen. Wat moet dan wel dat-
gene zijn, waarvan het **onder-**
pand al zoiets heerlijks is!
Overigens geven de **boeken** die
hier 'handgeld' of 'eerste aanbe-
taling' zeggen de bedoeling beter
weer dan die 'onderpand' zeg-
gen. ...

Als ik iemand aantref die God
liefheeft, heeft **die** het handgeld

d en op **grond** van dat handgeld
verlangt hij naar de volledige ga-
ve. Dat handgeld moet hij zorg-
vuldig bekijken: de volledige ga-
ve zal immers bestaan uit wat als
handgeld is gegeven. ...

Van die liefde hebben wij iets:
we zijn **ermee besprenkeld**, er als
met een dauw mee bevochtigd.
Die dauw is **van** dezelfde aard
als de **bron**. Met die dauw be-
sprenkeld, maar hunkerend naar
de **bron** van herkomst, moet u tot
uw God zeggen: 'Want bij u is
de bron **van** het leven'. Door die
dauw is het verlangen geboren,
in de **bron** zult u **verzadiging** vin-
den. Daar is dat wat ons voldoe-
ning kan **geven**.⁸

De gloed van de Geest

De Heilige Geest **bewéégt** ons, om
'aan **God** te denken, Hem te zoe-
ken, met verdrijving van alle luste-
loosheid naar Hem te dorsten.'⁹

De Geest brengt **ons** mei God in
contact, bindt ons aan God en
hecht ons aan Hem. De Geest **stort**
de liefde Gods in ons uit, die ons
verdeelde leven gezond en heel
maakt.

Dat doet ons binnentreden in de
vreugde van **onze** Heer. Het laat
ons smaken hoe goed de Heer is.
De Geest laat **ons** de genegenheid
van God proeven en ervaren.
Wanneer wij de woorden van de
Schrift lezen, is het de **Geé**st die
ons blij maakt. De woorden van de
Schrift raken ons hart, doen ons
iets, **hebben** een warmte. **Dat** komt
doordat daarachter de gloed van de
Geest schuilt.¹⁰

Zo **doet** de Geest steeds een appèl
op het **hàrt** van de mens. Hij laat
hem de **waarheid** proeven, smaken
en liefhebben. Zich erin verheugen
en met verlangen uitzien naar haar
volle openbaring.

Bestaan in beweging

Dat brengt **spanning** in het leven
van de gelovige. Hij is op **weg**. **Hij**

heeft in de Geest het **begin** van het
heil. Zijn leven wordt in de **liefde**
steeds sterker met **God** **verbonden**.
Zo brengt de Geest een op God ge-
richte beweging in het christelijk
bestaan.

In de Geest geeft God Zichzelf aan
de mens. Zo is Hij in hem aanwe-
zig als liefde die liefde oproept. Zo
garandeert Hij ook een uiteindelij-
ke ontmoeting van **aangezicht** tot
aangezicht.

Zo wordt de mens herschapen van
binnen uit, in een dynamisch pro-
ces.

De Geest maakt dat de gelovigen
op een dynamische en progressieve
wijze 'nabij' **God** zijn (en God bij
hen) door uit het midden van Gods
drieëne wezen liefdesgemeenschap
te stichten, te bevorderen en te con-
solideren **tussen God** en mens, zo
formuleert Verhees het, die dit al-
les als volgt samenvat:

'Bij Augustinus is de Heilige
Geest een Geest van activiteiten
energie,
een Geest die **roept**, heiligt, met
God verbindt Hem doet lief-
hebben;
een Geest die strijd **voert** en over-
wint;
een Geest die aantrekt, oproept
en van binnen uit beweegt tot het
goede;
een Geest die doet hopen, ver-
wachten en verlangen;
een Geest die 'afdaalt' en doet
'opstijgen' van vrees tot volwas-
sen liefde;
een Geest die het geschonken
heilsbegin – in samenwerking
met de **herborene** – tot voltooi-
ing wil brengen;
een Geest die **rust** schenkt aan in-
geboren menselijke onrust, aan
de hele mens, ook naar zijn licha-
melijkheid.'¹¹

Totdat Gij mij helemaal hebt omgevormd

Aan het slot **van** zijn **werk** over de
Drieëne schrijft Augustinus:

Moge ik steeds uw aanschijn zoe-

ken met brandend hart.

Geef Gij de kracht om te zoeken, Gij, die u al hebt laten vinden en mij hoop geeft u meer en meer te vinden.

Voor uw aanschijn is mijn kracht en mijn zwakheid: behoud de eerste en genees de laatste.

Voor uw aanschijn is mijn weten en mijn onwetendheid: waar Gij voor **mij** de deur al geopend hebt, ontvang **mij** daar als ik wil binnenkomen; waar Gij voor **mij** de deur nog gesloten houdt, open mij daar als ik kom kloppen. Moge ik **mij** u steeds herinneren, moge ik u kennen, moge ik U liefhebben, vermeerder in mij dat alles, totdat Gij mij helemaal hebt omgevormd.¹²

Samenvatting

Wanneer we deze teksten van Augustinus overzien, valt ons allereerst op hoe reëel voor hem de aanwezigheid van God is. Allereerst in de wereld en in het bijzonder in het leven van de gelovigen. God is in de gelovigen niet maar incidenteel aan het werk, maar **Hij** woont permanent bij hen.

Gods inwonen in de gelovigen door de Geest is voor Augustinus niet een bijzonderheid die slechts enkelen ten deel valt. Dit inwonen hoort bij het geloof. God woont zelfs al in de kleine kinderen, ook al beseffen zij dat nog niet. Er zijn trouwens ook volwassenen die dat besef (soms) helemaal missen. En wie het wel beseft, heeft er nog maar heel beperkt weet van. Maar er mag wel groei zijn in het weten van het inwonen van Gods Geest in het leven van de gelovigen. Ze mogen daarbij beseffen, dat hun oude woning wordt gesloopt. Ze zijn een nieuw huis in aanbouw (een gedachte die we ook bij C.S. Lewis tegenkomen).¹

Zo is het christelijk bestaan een bestaan in beweging door de dynami-

sche activiteit van God de Heilige Geest, die de gelovige van binnen uit omvormt. De Heilige Geest is voor Augustinus dus niet iets vaags, maar de zeer reële werkelijkheid van God in ons leven. Hij is bijzonder belangrijk voor ons gelovig leven want Hij brengt het heil in ons bestaan.

En naar Augustinus' opvatting doet Hij dat herscheppende werk in de kaders van doop, geloof en kerk.

¹ Volgens een verslag in 'De Waarheidsvriend' van 17 oktober 1996

² Klaus Hemmerle, 'Dreifaltigkeit, Geheimnis der Natie. Das unerhörte Neue der christlichen Gotteserfahrung', Freiburg 1982

³ H. Bavinck, 'De opvoeding der rijpere

jeugd', Kampen 1916, 168

⁴ J.J.M. Stieger, 'Ontmoeting en gemeenschapszin', in 'Verslag van het colloquium "Opvoeden tot waarden"', 's-Gravenhage 1982, 48

⁵ H. Echtermach, 'Kerkvaders, ketters en concilies', Amsterdam 1965, 15

⁶ C.S. Lewis, 'De beeldhouwer en zijn beeld; gedachten over God en mens', Baarn 1991, 31-2

⁷ Vertaling Louis Janssen, 'Augustinus Brevier', Leuven 1986, 439

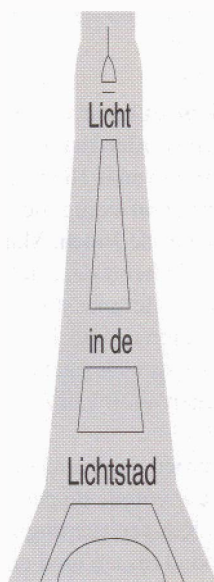
⁸ Vertaling Gerard Wijdeveld, 'Aurelius Augustinus, Carthaagse preken', Baarn 1988, 34-6

⁹ De beata vita (Het gelukkige leven) IV, 35

¹⁰ Sermo (Preek) 22

¹¹ J.J. Verhees, 'Godin beweging, een onderzoek naar de pneumatologie van Augustinus', Wageningen 1968, 263 (enigszins vrij weergegeven)

¹² Vertaling Louis Janssen, 'Augustinus Brevier', Leuven 1986, 693

NAAR DE KERK IN PARIJS???

DAT KAN!!!

U bent elke zondagmorgen om 10.30 uur van harte welkom op het adres van de

EGLISE REFORMEE EVANGELIQUE
Rue de l'Amiral Mouchez 83
75013 PARIS

Financiële zorgen bedreigen echter het voortbestaan van de kerk!
(zie ook artikel in de Reformatie nr. 29 d.d. 26 april 1997).

U kunt helpen door:

- Uw gebed,
- Uw bijdrage voor: - afdracht kerkekas EREI
- huur van de kerkzaal.

Girionummer 47.35.474 of bankrekeningnummer 38.53.38.554 ten name van: Stichting Hulpverlening Gereformeerde Evangelieverkondiging in Frankrijk te Middelburg. Secretariaat: Steendijk 136, 9404 AJ Assen. tel. 0592-310016.

GEREFORMEERDEN OVER HET JODENDOM (1896-1970)

H. Veldman

B boekbespreking

Een intrigerend thema heeft **dr. G.J. van Klinken** met zijn dissertatie aan de orde gesteld: hoe dachten gereformeerden vanaf de dagen van Abraham Kuyper over **de Joden? Moest er bij-voorbeeld zending worden bedreven onder de natuurlijke zonen van Abraham, Isaac en Jacob door de geestelijke zonen van de aartsvaders? Of diende men maar tijdelijk af te wachten hoe het onafwendbaar oordeel van God zich over de verharding van de (meeste) Joden voltrok? Kon men eigenlijk wel een bekering onder hen verwachten? Misschien zelfs een massale? Maar men zong toch niet voor niets: Zou God zijn genâ vergeten, nooit meer van ontferming weten? (Ps. 77)**

De Gereformeerde Kerken hebben in 1896 – op de generale synode van Middelburg – het historische besluit genomen te starten met zending onder de Joden (die toen 'in de verstrooiing' leefden). Het werd de vraag voor Van Klinken wat de gereformeerden ertoe heeft gebracht dit besluit te nemen. En hoe ermee is omgegaan in de jaren daarna. Bet onderzoek leverde een veelkleurig beeld op van meningen over de toekomst van het Jodendom. Gereformeerden stonden voor een deel in de traditie van het Reveil en de eerste Afgescheidenen. Bij hen speculeerden velen – in chiliastische trant – op de bekering van het Jodendom, waarna, spoedig de terugkomst van Jezus Christus zou volgen. Dán zou de hereniging van heel Israël tot stand

komen. Ook moet in dit verband gememoreerd worden dat de Afgescheiden kerken vanaf 1875 actief waren geworden in evangelieverkondiging onder de Joden. Maar een grote vlucht heeft deze actie nooit genomen. Het meest in het oog lopend waren de speciaal door colporteurs verspreide tractaten van predikanten als J. van Andel en E. Kropveld.

Een andere groep gereformeerden in de 19e eeuw volgde de gedachtingang van Kuyper, die uitging van het verbond tussen God en zijn volk. De kerk was na de verwerping van Christus door de Joden in de plaats van het Joodse verbondsvolk gekomen. Joden waren immers verbondsbrekers die zich moesten bekeren tot Christus en die dus lid zouden moeten worden

van de kerk. Voor een kritische notitie over deze zogeheten vervangings-theologie wijs ik hier graag op de ruime bespreking van dit boek door prof. J. Kamphuis in het Nederlands Dagblad van 22 en 24 augustus 1996; de term 'vervangings-theologie' wordt door hem als 'ontoereikend' gekenschetst.

Wie vanuit deze twee door gereformeerden ingenomen posities de historie volgt van de Joden in de wereldgeschiedenis van de 20e eeuw – en dan daarin let op de houding van de gereformeerden tegenover hen – krijgt een groot drama te zien. De Joden gaan eerst vanuit de diaspora – zij het nog in beperkte aantallen, want niet elke Jood is Zionist – werken aan de stichting van een eigen staat in Palestina, terwijl intussen de donkere wolken van het antisemitisme zich samenvakken boven Europa. In de 2e Wereldoorlog breekt Hitlers hel over de Joden los, miljoenen sterven in de Nazi-kampen. En dan volgt de wonderbaarlijke actie tot stichting van de staat Israël in 1948. En zo beleven we het voortbestaan van deze staat tot de huidige dag – ondanks vele oorlogen met de naburen.

In diezelfde jaren vindt er bij gereformeerden een voortdurende (her)bezinning plaats over het Joodse volk. Die leidt er uiteindelijk toe dat de zendingsgedachte steeds meer op de achtergrond komt te staan. Om tenslotte zelfs de zendingsgedachte helemaal los te laten en in plaats daarvan te 'zoeken naar gelegenheid voor Joden en christenen tot wederzijds getuige te zijn'.

Het proefschrift van Van Klinken

biedt ons een uitvoerig en ook zeer detailrijk overzicht van de hier globaal geschetste problematiek. Open en eerlijk worden ook pijnlijke kwesties besproken, zoals het feitelijke gegeven van **gereformeerden** die geen hulp boden toen **Joodse** medeburgers in de oorlog dreigden te worden opgepakt. Of van die zich noemende gereformeerden die de kant van de Nazi's hadden gekozen.

Daarnaast wordt de geestelijke **m-mekeer** in de (synodaal) Gereformeerde Kerken – mee onder aanvoeding van prof. G.C. Berkouwer

– in beeld gebracht. Ook een trieste zaak. De ontwikkelingen rond Nes Ammin – de christelijk-joodse kibboets in Israël – zijn daar een kenmerkend voorbeeld van (hfst. 22).

In de Epiloog gaat Van Klinken niet verder dan het jaar 1970. Nu krijgt de lezer geen beeld van de afloop van de zaak van de **Jodenzen-ding door de (syn.) Gereformeerde Kerken**. Evenmin van de intussen op gang gekomen activiteit van leden van de (vrijgemaakte) Gereformeerde Kerken om te komen tot evangelieverkondiging onder de Jo-

den (Stevaj).

Met deze zeer verzorgde publicatie – waarvoor uw recensent bijzonder veel respect heeft – bracht Van Klinken een boeiend thema in kaart. Zeer aanbevolen!

N.a.v.: G.J. van Klinken, *Opvattingen in de Gereformeerde Kerken in Nederland over het Jodendom, 1896-1970*. Dissertatie T.U. Kampen (GKN syn.). Uitgeverij Kok, Kampen 1996, ISBN 90 242 6165 1; omvang 689 blz.; prijs f 95,-.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij

Donatus zijn verzekerd. Gewoon,

omdat Donatus in de praktijk bewijst

er te zijn wanneer Donatus het meeste

nodig is. Bij calamiteiten van welke

omvang en aard dan ook. Op basis van

op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus

kieszen voor verantwoorde bestedingen.

Jaarlijks wordt de winst van Donatus

in de vorm van premierestitutie terug

betaald. In de afgelopen 10 jaar

bedroeg deze premierestitutie gemid-

deld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat

berekent dat de leden samen de kracht

van Donatus bepalen. Een gemeen-

schapsgedachte die er inmiddels toe

heeft geleid, dat er ruim 75% van alle

kerkgebouwen in Nederland bij

Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

Extra nummers van De Reformatie...

„, kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 t.n.v. De Reformatie-Goes, onder vermelding van jaargang en nummer.

Dit zijn de kosten (incl. porto):

- 1 ex.: f 3,35
- 2 ex.: f 6,00
- 3 ex.: f 8,65
- 4 ex.: f 10,60
- 5 ex.: f 12,55

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd.

DE CANTORIJ VAN DE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT OP CD

J. Smelik

Kerk en muziek

Sinds 1985 is de Theologische Universiteit (Broederweg) in het rijke bezit van een cantorij. Het koor staat onder leiding van Bert Duijst, die in 1993 de dirigeerstok overnam van Bob Vuijk. Het koor bestaat uit zo'n vijftientwintig theologie-studenten, die **Luthers** uitspraak 'primum locum do musicae post theologiam'¹ tot de ge- maakt. Of dat anders hopelijk nog gaan doen. In ieder geval beoogt de cantorij de studenten op een praktische manier te laten kennismaken met kerkmuziek uit diverse stijlperioden, en zo hun visie op het kerklied in de eredienst te verbreden. Tot op heden was de cantorij voornamelijk te beluisteren bij academische plechtigheden. Het is dus voorstelbaar dat veel lezers het zangkoor nooit gehoord hebben en hun nieuwsgierigheid nauwelijks meer onder controle hebben. Voor hen is er vorig jaar een cd van de cantorij uitgebracht.

Op de cd staan dertien werken, variërend van het oude gregoriaanse 'Victimae paschali laudes' tot het prachtige lied 'O grote God die liefde zijt' van Jan Wit, van een missa tot een stoere calvinistische psalm. Opvallend is het grote aandeel composities die de rooms-katholieke kerkmuziek in de periode van circa 1880 tot 1960 heeft voortgebracht. Te kluisteren zijn onder andere het 'Pater Noster' van Albert de Klerk, het 'Veni Creator Spiritus' van Alphons Diepenbrock en het 'Magnificat' van Jan Nieland. Het meeste plezier beleefde ik aan de

weinig uitgevoerde mis van de Italiaanse componist en dirigent Licio Refice.

Volgens het bijgesloten boekje wil de cd ook illustreren hoe een cantorij in een gereformeerde kerkdienst kan functioneren. Men wil laten horen 'hoe met betrekkelijk eenvoudige middelen de eredienst verrijkt zou kunnen worden'. Een aantal mogelijkheden is op deze cd te horen: het gebruik van tegenstemmen bij gemeentezang, de alternatim-praktijk tussen koor en gemeente. Eveneens wordt in het boekje de 'centrale directie door een cantor'

genoemd. Dat zou voorkomen dat het orgel aan de gemeentezang moet 'trekken'. Volgens mij heb je daar echter geen cantor voor nodig, maar organisten die consequent in de tactus spelen, en het muzikale vermogen van de gemeente niet onderschatten.

Wat de muzikale verrichtingen van het koor betreft, is duidelijk dat we te maken hebben met een amateurkoor. In die zin dat op het gebied van stemvorming en koorklank het één en ander bereikt is, maar ook nog veel te wensen over blijft. Daarnaast is er detailkritiek te leveren, bijvoorbeeld op het iets te jachtig klinkende lied 'O grote God, die liefde zijt'. Of op de *ritenuto*'s (vertragingen) die dikwijls aan het einde van strofen worden gemaakt en die niet het navolgen waard zijn. Belangrijker vind ik echter & t—kornstige voorgangers op een goede wijze en onder deskundige leiding geconfronteerd worden met de muzikale rijkdommen van de kerk. En ook dat de cd de luisteraar in staat stelt in de rijkdom te delen.

'Waar is het lied meer thuis dan in de theologie?' Deze retorische vraag stelt rector J. van Bruggen in het cd-boekje. Hiermee is ook de vanzelfsprekende plaats van de hymnologie in het theologisch onderwijs aangegeven. En vanuit deze optiek zou overwogen kunnen worden deelname aan de cantorij op te nemen in het studieprogramma (bijv. in de propaedeutische).

N.a.v. *Cantorij van de Theologische Universiteit Kampen*, o.l.v. Bert Duijst, Mirasound 299242.

"vert.: geef muziek de eerste plaats na de theologie."

BIDDEN CHRISTENEN EN MOSLIMS TOT DEZELFDE GOD? 1

A.S. van der Lugt

E evangelisatie en zending

In maart van dit jaar is in Friesland voor de vijfde keer een gezamenlijk gebedsuur gehouden met vertegenwoordigers van verschillende godsdiensten. Het was een gebedsuur tegen rassendiscriminatie, waaraan christenen, hindoes, moslims en nog anderen hebben meegedaan. In dit artikel wil ik iets van de voorgeschiedenis van deze bijeenkomst doorgeven en daarop reageren. Daarna ga ik (in een tweede artikel) h op de bovenstaande vraag, naar aanleiding van een artikel van ds. L.W. de Graaff. In de **Kerkbode van het Noorden** reageerde hij op mijn opmerking dat moslims dezelfde God als de christenen dienen, maar op een verkeerde manier.

Gebedsuur

Ds. Corry Nicolay is predikante in Arum en Kimswerd in Friesland en voorzitter van de Raad van Kerken in die provincie. Zij was één van de initiatiefnemsters voor het gebedsuur in 1993. In het blad *Herformd Nederland* beschreef zij de voorgeschiedenis en de achtergronden van deze actie. In verband met de Internationale dag tegen rassendiscriminatie ontstond het idee voor een gebedsuur van vertegenwoordigers van verschillende godsdiensten. Een imam en een vrouwelijke priester van de hindoes (pandita) waren te vinden voor het idee. De gedachte was, dat ieder zichzelf moest kunnen zijn. Eigen liturgische kleding en het eigen geloofsboek werden meegenomen en er

werd gebeden in de taal, die men gewoon was te gebruiken; Arabisch, Turks, Sanskriet en Nederlands. Men stond naast elkaar, niet tegenover elkaar in het gebed. De vertegenwoordigers spraken na elkaar en niet over elkaar, men gaf elkaar de ruimte. Gemeenschappelijk was immers de grote zorg om het probleem van het racisme, dat de gelijkheden de eenheid van de mensen aantast.

Eén God?

'Hebben jullie als voorgangers nu wel of niet tot dezelfde God gebeden?' Deze vraag werd aan ds. Nicolay gesteld en zij reageerde aldus: 'Alledrie vinden en geloven wij dat ons eigen geloofsboek, de bijbel, koran en veda, getuigt van

het bestaan van één God, die wij als mensen vanuit verschillende invalshoeken leren kennen. Alledrie belijden wij God als de schepper van het hemelse, van het aardse en van al het levende. Een God die mens en schepping liefheeft en ons vraagt en opdraagt met zorg voor elkaar en voor de schepping te leven. Met dat doel krijgen we richtlijnen voorgehouden van waaruit we samen met anderen kunnen leven op een vreedzame, rechtvaardige en liefdevolle manier'.

Afgoden?

Als christen weet zij, dat de Bijbel over afgoden spreekt. Dat gaat, naar haar mening, echter niet over andere godsdiensten. God is de schepper van alle mensen en zijn liefde omvat allen, ongeacht huidskleur, geslacht, afkomst of levensovertuiging. Wie meent God in een eigen idee te kunnen vangen, maakt een beeld van God en dát is een afgod. Waar één opvatting over God wordt vastgelegd in een absolute overtuiging, dáár onbreekt de ruimte om voor anderen open te staan en dáár maken wij van God een afgod. De Bijbel is niet het 'bewijsmateriaal van het eigen gelijk', maar een geloofsboek dat God bespreekbaar maakt. In de gedachten van ds. Nicolay is sterk het besef aanwezig dat moslims en hindoes ook iets te zeggen hebben over God. Delen van de waarheid over God, zoals die in de islam w het hindoeïsme zijn te vinden, kunnen dan ook haar als christen verrijken, zonder dat zij haar eigen christen zijn opgeeft. Zij wil niet uitmaken waar en hoe God zich openbaart en van zich laat spreken. 'Het is te gemakkelijk en enigszins grof te den-

ken, dat de **godsopvattingen** van andere **geloven** niet kloppen en dus wel **afgoden** zullen zijn.'

Christus

Maar Jezus Christus dan? Is er geen **verschil** in belijden rond zijn persoon en werk **tussen christenen**, moslims en hindoes? Zeker, zij kent ook de verschillen. Maar Jezus mag nooit de reden zijn voor een kloof **tussen** de godsdiensten. 'Jezus is wel het onderscheid, maar mag **mijns** inziens **nooit** als scheiding **tussen** mensen worden **ingezet**.' Zij vindt in de woorden van Here Jezus, zoals uitgesproken in de bergrede, **aanwijzingen voor** het leven, die **overeenkomen** met **aanwijzingen** uit de koran en de veda's. Het **gaat om vrede** en gerechtigheid in de wereld. Wie wil er geen ruimte **voor** iedereen en gelijke verdeling van voedsel op **deze aarde**? Alle mensen willen eerlijk behandeld worden. Op die zoektocht vinden de mensen elkaar, ook al worden zij gedreven **door** verschillende uitgangspunten.

Racisme

Mijn eerste reactie op zo'n **gebedsuur** en de **achterliggende** gedachten, is dat het racisme inderdaad een groot **kwaad is**. Je moet, denk ik, het zelf ervaren hebben, **om** te kunnen **begrijpen** hoe vernederend **het** is om vanwege je huidskleur of **ras** te worden achtergesteld. Soms hoor ik de **verhalen** van migranten in Nederland, soms hoor ik de **denigrerende** uitlatingen van Aziaten over **Afrikanen**, soms lees ik de verhalen van onderdrukkingen uitbuiting, en dan weet &: dit **zijn** de machten van beneden, dit is niet de Geest van Boven. Want God, de **schepper van hemel en aarde**, maakt **geen** onderscheid tussen Joden of **Grieken**, mannen of vrouwen, blank of bruin: 'Want **gij** zijt **allen** zonen van God, door het geloof, in Christus Jezus. Want **gij** allen, die in Christus **gedoopt** zijt, hebt u met Christus bekleed. Hier-

bij is geen sprake van Jood of Griek, van slaaf of **vrije**, van mannelijk en vrouwelijk: **gij** zijt allen immers één in Christus Jezus. Indien **gij** nu van Christus zijt, dan zijt **gij** zaad van Abraham en **naar** de **belofte** erfgenen' (Galaten 3,26-29).

Onpartijdig

Dit laatste citaat van de apostel Paulus **brengt** mij bij het volgende: het onpartijdig zijn **van God** kun je **noemen** in een speciaal verband. Hij maakt, voor wat **betreft** het delen in Christus, **geen** onderscheid. Maar Hij **maakt** wel degelijk onderscheid **tussen** mensen, **namelijk** tussen allen die door het geloof in Christus zijn en **allen** die dat niet zijn. Deze zelfde **man**, die schreef over Gods onpartijdigheid, heeft **kort ervoor** heel scherp **gereageerd** op mensen, die een andere boodschap brachten **dan** de zijne. De **ge** meenten in Galatië gaven die **predikanten** de ruimte en wilden van die **leer** ook iets overnemen. **Dan** schrijft Paulus: 'Het verbaast mij, dat u zich zo schielijk **van** degene, die u door de **genade van Christus geroepen heeft**, laat afbrengen tot een ander **evangelie**, en dat is **geen** evangelie' (Galaten 1,6). Bij de verbazing blijft het **niet**. 'Indien iemand u een evangelie p&& dat afwijkt van hetgeen **gij** ontvangen hebt, die zij vervloekt!' (Galaten 1,9)

Bekering

Dit scherpe woord is **stellig** te verklaren uit zorg **voor** de mensen, die christen geworden **zijn**. Hij **schreef** zijn brief aan de **christelijke gemeenten** in Galatië. Maar ook als Paulus zich direct richtte tot **niet-christenen**, Joden **dan** wel Grieken, is het duidelijk dat hij de **mensen** oproept tot een verandering **van** denken en doen, een bekering. **Tegenover** Joden liet hij zien, **dat** de wet **van Mozes** hun geen redding kon brengen en dat Jezus Christus de **Messias** is die de Joodse profe-

ten hebben aangekondigd (zie bijv. Handelingen 13,14-41). Aansluitend bij de situatie van de vele **goden** in de Griekse wereld, spreekt hij in Athene tot allen die het horen willen over Jezus Christus, die leeft en door God is aangesteld om een rechtvaardig **oordeel** te vellen over deze **wereld**. In die toespraak zegt hij onomwonden (en juist in verband met dat oordeel!): 'God dan verkondigt, met voorbijzien van de tijden van onwetendheid, heden aan de mensen, dat zij **allen** overal tot bekering moeten komen' (Handelingen 17,30).

Allen, overal

Deze woorden brengen de onpartijdigheid van God in herinnering: 'allen' en 'overal'. God heeft geen **voorkeur** voor een bepaalde **kleur** of een bepaalde **natie**, voor wat betreft het adres **van zijn** boodschap van redding door Jezus Christus. **Maar tot die allen komt de oproep tot bekering**. God wil dat mensen **veranderen, keuzen maken en zich losmaken van afgoden** of eigen godsbeelden.

Dit is niet te verklaren als een **kortzichtig** fanatisme van de persoon Paulus. Paulus presenteert zich voortdurend als iemand die gestuurd is. Hij komt met de boodschap van een Ander, die grote autoriteit heeft. Dat is Jezus Christus. Het ligt **dan** ook voor de hand dat Paulus **werkt** in de Geest van Christus. En het ligt dan ook voor de hand dat Jezus Christus zichzelf ook als een **unieke** Persoon heeft gepresenteerd.

Betrouwbare verslagen (van oog- en oorgetuigen!) melden ons: Hij spreekt met een gezag, &t de mensen **opvalt** als anders **dan** dat van de meeste rabbi's (Matteüs 5,28,29). Hij geeft nieuwe **openbaring** en **vraagt** onderwerping aan zijn gezag (Johannes 12,44-50). Hij **komt van Boven** (Johannes 8,42) w is één met God (Johannes 10,30). Hij is gekomen om het **verlorene te behouden**. Hij heeft recht op de hoogste eer, namelijk die van

God (Johannes 12,12-19). Heel bekend is geworden zijn uitspraak: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven' (Johannes 14,6).

Ervaring

Omdat ik dit alles serieus neem, zie ik geen mogelijkheid om met moslims en hindoes, met joden of **aanhangers van andere** godsdiensten een gezamenlijke gebedsbijeenkomst te beleggen. Als ds. Nicolay stelt, dat alle mensen **vanuit** hun eigen **geloofsbeleving** tot dezelfde God bidden, dan begrijp ik daaruit, dat zij haar uitgangspunt neemt in de menselijke ervaring. Wie **kennis** maakt met moslims en hindoes, ziet dat zij vol ijver (**kunnen**) zijn voor hun godsdienst. Dat is te vergelijken met de ijver, die ook christenen aan de dag (**kunnen**) leggen, **bijvoorbeeld** in gebed, samenkomsten, feesten en levensstijl. Wie vanuit die overeenkomsten stelt, dat de verschillen ondergeschikt zijn, moet als christen zich verantwoorden tegenover de Bijbel. Daarin schrijven mensen, die pretenderen niet hun eigen godsdienstige inzichten te noteren, maar **die** zich door God gedreven wisten. Om één van de ooggetuigen zelf te citeren: 'Want nooit is de profetie voortgekomen uit de wil van een mens, maar door de heilige Geest gedreven hebben mensen van Godswege gesproken' (2 Petrus 1,21). Dat wil zeggen, dat aan de schriftelijke **vastlegging** door mensenhanden de woorden en daden van God vooraf gaan. God – Vader, Zoon en Heilige Geest – gaat aan de hele wereld vooraf en dat brengt tot de overtuiging, dat niet alle mensen op allerlei manier zoeken naar God, maar dat God zichzelf door heel de geschiedenis bekend maakt aan de mensen en de mensen gevonden heeft en zó hebben zij Hem gevonden. Als dus apostelen, zoals Paulus, mensen aanspreken, dan is hun oproep tot bekering te verklaren uit God, die op die manier zijn eer zoekt en mensen dringt tot de keu-

ze van geloof. Daarbij **neemt** Hij de afwijzing van zijn woorden en daden zo serieus, dat Hij het oordeel zal brengen over ieder die die unieke boodschap afwijst en blijft bij zijn eigen goden.

Gemakkelijk?

Als ds. Nicolay bezwaar maakt tegen de Bijbel als 'het bewijsmateriaal van het eigen gelijk', dan stelt zij daartegenover: **het is een openbaringsboek**. Daarmee bedoelt zij: de Bijbel maakt over God veel openbaar en bespreekbaar. Ook al gebruikt zij hetzelfde woord 'openbaring', toch is er een verschil: het is voor haar niets anders, dan dat de woorden van mensen in de Bijbel een aanduiding geven van God. Zo kunnen koran en veda's dat ook. Mijn moeite hiermee is, dat het de Bijbel niet zelf laat spreken. Als wij zien dat de Bijbel Gods bestaan en woorden en daden vooraf laat gaan aan de **mondelijke** traditie en schriftelijke **vastlegging** ervan door mensen, dan kom je ver-

volgens als gelovige christen tot de belijdenis als antwoord op Gods openbaring. Daarmee breng je als mens en als gemeenschap onder **woorden** wat je van God zelf **geleerd hebt**. Daarmee belijdt je de waarheid.

Dat klinkt in **deze** tijd intolerant. Het lijkt 'gemakkelijk' en 'enigszins grof' andere godsdiensten afgoden te noemen. Ik ben daarentegen geneigd het om te draaien: **Opkomen voor de waarheid is in deze tijd zeer ongemakkelijk** en het aanduiden, bespreekbaar maken van verschillen **het aanspreken van** naasten op hun **levensovertuiging**, is niet grof, maar een uiting van het serieus nemen van hun **keuzes**, die afwijken van de Bijbel. Ik zou ds. Nicolay dan ook willen vragen: hoe kunt u een omschrijving van God en de wereld geven, die afwijkt van wat God zelf, de levende God, daarover gezegd heeft? Is het niet 'gemakkelijk' en 'enigszins grof' de **overeenstemming van** mensen te zoeken, **terwijl** u de overeenstemming met God kwijtraakt?

Het nieuwe Handboek t997

Ten dienste van de Geref. Kerken in Nederland

Paperback, 368 pag.. **£ 17,50**

Handboek 1997 nu ook digitaal!

Met de bon die opgenomen is in het Handboek t997, kan een computerprogramma worden **besteld waarmee de gegevens uit dit boek digitaal zichtbaar gemaakt** kunnen worden.

Prijs: **£ 17,50**

Heeft u de uitgave 50 jaar HANDBOEK?

Hierin zijn de belangrijkste kerkelijke **gegevens van 1945-1995** opgenomen. Een zeer **handig** naslagwerk

Geniet **f 27,50**

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
Postbus 25 - 4460 AA Goes - Tel. 0113-215591

Verkrijgbaar bij de boekhandel

Samenwerken, niet samen bidden

Deze overtuiging betekent niet, dat elke herkenning of overeenstemming tussen mensen wegvalt. Juist door contacten met mensen uit andere culturen, met moslims en hindoes, valt op dat je veel met elkaar gemeen hebt. Dat is volgens mij zo te verklaren: wij allen leven in Gods scheppingen onder zijn zorg. God laat de zon opgaan over goeden en kwaden. Hij geeft regen, vruchtbare jaren en vrolijkheid aan allen, ongeacht hun levensovertuiging. Mensen ervaren bovendien de nood van onderdrukking, oorlog, verkrachting, discriminatie gemeenschappelijk, omdat wij als bewoners van Gods aarde op elkaar aangewezen zijn in vele dingen. Ik kan als christen mij ook samen met anderen inzetten om haarden van onrecht te bestrijden, plaatsen van criminaliteit te zuiveren, situaties van oorlog tot vrede te brengen, uitingen van haat en racisme proberen te voorkomen. Ik zal voor mijzelf en samen met andere christenen kunnen bidden tot God, de Vader van Jezus Christus, of Hij dergelijke acties van mensen op deze aarde wil zegenen en succesvol maken, omdat ik weet dat Hij het Recht liefheeft en het Kwaad haat. Ik geloof niet in de mogelijkheid als mensheid vrede op de hele aarde te brengen, maar dat weerhoudt mij niet om op mijn plaats, voor een deel, vrede en recht te bewerken en te bewaren, waar dat tot on-

ze mogelijkheden en verantwoordingen behoort. Maar niet op grond van de overtuiging, dat alle mensen uiteindelijk op zoek zijn naar dezelfde God en dat de verschillende namen, heilige boeken, levensovertuiging en levensstijlen uiteindelijk maar schijn zijn of naast elkaar kunnen bestaan. Ik ben blij met elke heling van gebrokenheid in deze schepping, maar ik ben bezorgd, ernstig bezorgd, als het mensen niet nader brengt tot de levende ware God. Want wat wint een mens als hij hier op aarde vrede heeft, maar straks in het oordeel verloren gaat? De diepste nood van de mens is zijn schuld en ondankbaarheid tegenover God in Christus. Daarom bid ik niet met moslims en hindoes tot één God, maar ik bid voor moslims en hindoes. Ik vraag God dat Hij tot hen wil naderen (mede door het getuigenis van christenen) om hen door de kracht van zijn Geest te veranderen, zodat zij zich bekeren en de naam van Jezus belijden en zo behouden worden. Omdat God geduld heeft met deze wereld (vergelijk 2 Petrus 3,9) kan het samengaan in een christenleven: mensen oproepen tot bekering en samen als mensen werken aan gerechtigheid. Op de dag van Jezus' verschijning wordt de scheiding openbaar en daalt de gerechtigheid op de wereld neer. Van Boven. De gerechtigheid van Christus voor de hele schepping.

Er is nog een opmerking te maken bij dat onderscheid tussen geloof

en ongeloof. Kun je het volgende zeggen: als mensen Christus niet geloven, zoals Hij zich volgens de Bijbel en door zijn Geest aan mensen presenteert, dan maakt het geen verschil hoe mensen dat doen. Dan zijn hindoes en moslims, joden en boeddhisten gelijk, namelijk afgodendienaars. Of kun je nuanceren, en zeggen: sommigen dienen afgoden, anderen dienen God, maar op een verkeerde manier? Daarover de volgende keer.

¹ Dit is een weergave van het artikel 'God is niet in één beeld te vangen', geschreven door Corry Nicolay, verschenen in *Herformd Nederland*, jrg. 53, nummer 11, 15 maart 1997, p. 26, 27. De citaten zijn hierin te vinden.

Het bóek voor de komende zomermaanden

Oók leuk voor moederdag!

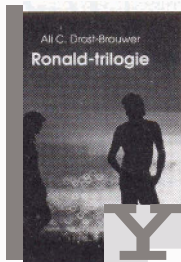
Ronald-trilogie

Ali C. Drost-Brouwer

720 pp., gebr., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel,
vanaf 7 mei

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

DE ZONDVLOED IN NEDERLAND:

J.E. Hoogerduyn

B boekbespreking

Sporen van catastrofes in de Nederlandse bodem

Onder de uitdagende titel *De zondvloed in Nederland: sporen van catastrofes in de Nederlandse bodem* hebben de auteurs Van der Louw en Wiegers een goed leesbaar boekje geschreven.

De bijdrage van de eerstgenoemde schrijver is strikt empirisch. In de geest van Job 12 : 8 ('spreek tot de aarde en zij zal u onderwijzen') komt de aardkorst aan het woord. Hoe doet die zich door directe waarnemingen aan ons voor? Blijkt, dat aardlagen 'in het veld' legio sporen vertonen van een catastrofale ontstaansgeschiedenis. Zo zijn ze voor een groot deel gevormd door modderlawines, die hele continenten in korte tijd hebben bedekt. Bij de afzetting van deze modderstromen moet de zeespiegel honderden meters hoger hebben gestaan dan tegenwoordig, luidt de algemene opinie onder geologen. Door deze catastrofale sedimentatie zijn complete fauna's bedolven en van de aardbodem weggevaagd. De versteende klei-, zand- en kalklagen, die op de landmassa's voorkomen, zijn dus in feite wereldwijde 'killing fields'. Kortom, bezien we het archief van aardlagen en fossielen op de meest letterlijke en directe wijze, dan overheerst het beeld van catastrofes op mondiale en regionale schaal. Elke geoloog zal dit erkennen.

In de bijdrage van Wiegers worden deze waarnemingen van de catastrofale vorming van de aardkorst geïnterpreteerd vanuit een bijbels gezichtspunt. De schrijver gaat hierbij uit van een recente schepping in zes letterlijke dagen en van een wereldwijde zondvloed. Ook erkent hij, dat er bijbelse aanwijzingen zijn voor regionale catastrofes na de Grote Vloed. Deze bijbelse

uitgangspunten resulteren, samen met de bewijzen voor het catastrofale ontstaan van aardlagen, in een theorie over de aardkorst. Die houdt in, dat de fossielhoudende aardlagen na de schepping zijn ontstaan. Dat moet tijdens de zondvloed en de regionale natuurrampen daarna zijn gebeurd. De catastrofale ontstaansgeschiedenis van deze afzettingsgesteenten past daarmee geheel binnen de korte bijbelse chronologie. De hoge ouderdommen die de gevestigde wetenschap aan aardlagen toeschrijft, kloppen daarentegen niet. Dit komt, omdat de radiometrische methode, waarop deze hoge ouderdommen gebaseerd zijn, onbetrouwbaar is. Tot zover Wiegers interpretatie van de geologische feiten vanuit een bijbels perspectief.

Het is duidelijk dat niet-christelijke vakwetenschappers, die geen enkele boodschap hebben aan de bijbel, zich groen en geel zullen ergeren aan Wiegers zienswijze. Maar ook zijn veel christenen het met hem oneens, omdat ze zijn bijbelse uitgangspunten niet delen. Zij beschouwen de zondvloed slechts als een lokaal fenomeen en stellen de scheppingsdagen voor als perioden van onbepaalde duur. De opbouw van de aardkorst zou dan binnen het scheppingsgebeuren hebben plaatsgevonden.

De kwestie waar alles om draait is dus, of de fossielhoudende rotsgesteenten op de continenten tijdens de schepping zich hebben opgehoopt, of gedurende de zondvloed daarna?

Op dit punt kan geologische informatie als interessante buitenbijbelse toetssteen fungeren. Want, is het echt een reële optie om evident catastrofale oorsprong van aardlagen,

gebergten en fossielen te plaatsen binnen de context van Genesis 1? Dit boekje nodigt christenen uit verder over deze materie na te denken. Daarmee is de opzet ervan geslaagd en is er reden genoeg om dankbaar te zijn dat de Evangelische Hogeschool kans ziet dit studiemateriaal te publiceren.

N.a.v.: ing. C. van der Louw en ing. H. Wiegers: *De zondvloed in Nederland: Sporen van catastrofes in de Nederlandse bodem*, Amersfoortse Studies no. 23.

M

meegelezen

De rups en Ik

In Visie, het programmablad van de Evangelische Omroep, schreef ds. A. van der Veer over de verandering die gelovige mensen meemaken: onze uiterlijke gestalte **vergaat** wel, **maar** **onze** innerlijke mens vernieuwt zich van dag tot dag, zoals Paulus zei (2 Kor. 4 : 16).

Een rups is een heel ander dier dan een **vlinder**. Een **rups** kan **alleen** **maar** kruipen. Van vliegen heeft hij geen verstand. Wat weet een rups **van de** wereld af? Vergeleken met de vlinder heeft hij een beperkte blik. Toch **weten** wij dat de rups en de vlinder alles met elkaar te maken hebben. Een vlinder komt uit de rups voort. U hebt het vast wel eens gezien, als **zo'n** rups aan het verpoppen is. Stil zit hij onder de rand **van** de dakgoot. Hij **eet** niet. Kan **zich** niet meer bewegen. Hij heeft zichzelf helemaal **ingespon-**nen. Hij lijkt ook nog nauwelijks op een rups. Het **veranderingspro-**ces **is bezig**: **De verpopping**. **Aan** de ene kant zie je de **rups** aftakelen, verschrompelen – dat is zichtbaar – maar aan de andere kant ont-wikkelt zich daar – onzichtbaar – in die cocon het nieuwe leven. **Over** een aantal dagen zal het te-voorschijn komen. **Dan** zal de vlin-der zijn vleugels uitslaan. Hij zal vliegen in de lucht, op prachtige bloemen neerstrijken en stil zittend op een blad **zijn** prachtige kleuren laten zien. Zo onzichtbaar als hij als rups soms was, zo uitbundig, zo stralend zal hij als **vlinder** zijn.

Gelovigen verpoppen

Voor de apostel Paulus gaat het met gelovige mensen net zo. Wie gelooft, is **tijdens** zijn aardse leven aan het verpoppen. Wat je aan mij

ziet, schrijft hij, is dat ik duidelijk aan **het aftakelen ben**. Maar er is ook nog een andere Paulus. Een Paulus die straks na zijn dood uit het graf **komt**, in **een nieuw be-**staan, een bestaan dat veel rijker, oneindig veel mooier is dan het huidige.

Als Paulus in de spiegel **kijkt**, en **merkt** hoe hij alsmat ouder wordt, steeds minder **kan**, raakt hij **niet** in paniek, maar **zegt**: 'Ik verlies de moed niet, al vervalt **onze** uiterlijke mens, onze innerlijke mens wordt van dag tot dag vernieuwd'.

Nieuwe mensen in de maak

Veel mensen hebben het erg **moei-**lijk met het ouder worden. Je kunt daar zelfs angstig onder worden, **wakker** om liggen... Paulus **zegt**: Doe dat niet. Staar je niet blind op wat je kunt zien, op je aftakeling. Wie gelooft in Jezus Christus, wie weet van **dood én opstanding** (van de **rups**, de cocon **en** de vlin-ders...), die mag ook weten **van een ander, een nieuw leven dat zich zelfs nu al door die aftakeling be-**zig **is te voltrekken**. Geloof mij, mensen, zegt de apostel: De zichtbare Paulus is **aan** het verdwijnen, die **man** met zijn slechte ogen, met **zijn** doom in het vlees, met zijn li-chaam dat bezaaid is **met** de litte-kens van geselingen, steniging en schipbreuken. Die man takelt af. Dat is te zien. Maar... onzichtbaar is **een** nieuwe Paulus **in de maak**!

Dit is ten **voeten** uit de zegen van het geloof in **de opstanding**. Wat Paulus zegt (en **je kunt** hem met **zijn zware** leven **niet** verwijten dat hij gemakkelijk praten had), geldt voor een ieder die gelooft, **voor** een ieder die weet heeft van de opstan-ding! Als u in **de spiegel kijkt** en

van uzelf moet zeggen: Ik word een jaartje ouder, weet u dan ook dat er een ander mens mag zijn: **een andere** Nel en een andere Piet? **Dat juist door die aftakeling heen die nieuwe mens bezig is zich te realiseren?**

Als u weet hebt van de rups, weet u het dan ook **van uzelf**? Dat is gelo-ven!

Vrijheid

S. Francke **laat in Credo** van april 1997 zien wat de inhoud is **van** het bij-belse kernwoord vrijheid:

Wellicht wordt in deze meidagen het woordje 'vrijheid' vooral ver-bonden met 'bevrijdingsdag'. Maar in ons **gewone** leven speelt 'vrij-heid' een rol in de idee, dat ieder **mens** de ruimte zou moeten hebben **om te** doen en te laten wat je zelf wilt.

Mensen willen niet graag onnodig gebonden zijn of ingeperkt: je **moet kunnen** doen waar je zelf zin in hebt en er is **niets** of niemand die jou ergens toe **zou** kunnen dwin-gen. Vrijheid is dan **eigenlijk** een begrip dat vooral duidt op afwezig-heid: afwezigheid van **dwang**, van **regels**, van **grenzen**, etc. Vrij-zijn wordt soms zelfs een doel op zich. Gedachte hierachter is: als een mens maar **eenmaal** **vrij** is, komt het met de rest **vanzelf wel in orde**. **In** de Bijbel ligt dat wat anders: we-liswaar draagt **het** woordje 'vrij-heid' ook het element van 'afwezig-heid van **dwang**' in zich, maar het vrij-zijn heeft vooral de **bedoeling** om ruimte te **maken** voor iets an-ders. Vrijheid moet positief worden ingevuld, **anders** blijft het een **leeg**

begrip. Vrijheid is de voorwaarde om in dienst van God te kunnen staan.
(...)

Slaaf en Kind

In het Nieuwe Testament wordt de tegenstelling tussen slaaf en vrije verdiept door de tegenoverstelling van slaaf en kind. Uitgangspunt is dat de mens slaaf is van onze wereld. Het is een **illusie** om te denken dat dat niet **zo** is. De **mens** is allereerst onvrij, want ieder mens is gebonden aan de machten van **zon-**de en dood. En er is geen mens die zich daar zelf aan kan onttorsten. Dat kan alleen in Jezus Christus, in wie wij ontdekken de 'vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen Gods' (Rom. 8 : 21). In Christus ontdekken we dat we voor God in een bepaald opzicht geen slaven zijn – niet gebonden, want God is geen slavendrijver, die van **alles** van ons eist. We zijn Gods kinderen, in genade bemind om niet. Die ervaring van genade **maakt** een mens vrij en bevrijdt hem/haar van alle machten waarin een mens vast kan zitten. 'Want gij hebt niet ontvangen een geest **van** slavernij om opnieuw te vrezen, maar gij hebt ontvangen de Geest van het zoonschap, door welke **wij roepen**: Abba, Vader' (Rom. 8 : 15).
(...)

In de Schrift betekent vrijheid dus niet het **kunnen** doen en laten wat je zelf wilt, **maar** ruimte hebben om het goede te doen. Vrijheid kan dan ook nooit een doel op zich zijn, maar krijgt pas lading door de **invulling** die eraan wordt gegeven. Een christen zal dus nooit kunnen geloven, dat **door** een mens vrij te laten die **vanzelf** goed wordt.

Vrij van God

De diepe grond van onze vrijheid is gelegen in God zelf, die ons in alle vrijheid Liefheeft. Wij zijn volwaardig mens, omdat we de ruimte hebben om **God** wel of niet lief te hebben, om **ons** wel of niet aan Gods geboden te houden. Aan die

keuzevrijheid hangt ook een prijskaartje: ze kan worden **misbruikt**.
(...)

Maar vrijheid is wel de ruimte die het mogelijk maakt om zelfstandig en uniek beeld van God te zijn.

Vrijheid is **noodzakelijk** om lief te **kunnen** hebben. En daarom is vrijheid een kostbaar **goed**, waar we niet zuinig **genoeg** op kunnen zijn.

UIT DE KERKEN

Beroepen te Assen-Noord: P. Groen te Bruchterveld; te **Grijskerk i.c.m.** Niezijl: J. Werkman, kandidaat te Groningen; te **Bunschoten-Oosten** te Middelburg: H. Drost te Venlo.

Intrede

Almkerk/Werkendam – De heer U. van der Meer, kandidaat te Ommen deed **zondag** 4 mei jl. intrede in **Almkerk/Werkendam**. **Hij** werd 's morgens bevestigd door ds. A. Buursema te Utrecht.

Nieuw adres: de Ridderstraat 20, 4286 BR Almkerk, ☎ 0183-403773.

Adreswijziging

Amersfoort * Vereniging van Gereform. Artsen. *Secretariaat:* G.A. Antonides, Sara Burgerhartsingel 269, 3813 NJ Amersfoort.

Wezep * *Scriba:* H.F. Westerman, Boekweitakker 22, 8091 MR, Wezep, ☎ (038) 3762572 (via dit nummer kan ook gefaxt worden, dan graag eerst even bellen). Het p s t-adres is ongewijzigd.

Persbericht

De raad van de Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) te Zuidwolde (Gron.) heeft aan zijn predikant, **ds. J. Schoemaker**, op diens verzoek en na instemming van de **clasis** Groningen (met **medewerking** van deputaten P.S. Groningen) **overeenkomstig** artikel 15 van de Kerkorde, ontheffing verleend van het ambt van dienaar van het **Woord**.

Namens de Raad van de Gereformeerde **Kerk** te Zuidwolde (Gron.) **R. Meems**, scriba.

Jannes Janssen

Kavels tarwe in de woestijn

Over gemeente, pastoraat en homofilie. Een handvat om tot wederzijdse acceptatie te komen. Met hoofdstukken als 'Praat met je ouders, echtgenoot en pastor' en 'Blijf bij de kerk'. De vormen van hulpverlening binnen de gereformeerde gezindte worden geïnventariseerd.

128 pag. f 14,25

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes. Telefoon 0113-215591

